

Schvaľujem:

Mgr. Vojtech Bodor - starosta

Smernica
uplatňovania a monitoring plánu
dodržiavania zákazu segregácie vo výchove
a vzdelávaní

Obec Čakanovce – ZŠ s VJM

Úvod

Segregácia je porušením základných princípov, na ktorých je postavená moderná demokratická spoločnosť: rovnosť, ľudská dôstojnosť a spravodlivosť. Je porušením zásady rovnakého zaobchádzania v zmysle antidiskriminačného zákona¹, ale aj porušením zásady rovnosti pred zákonom v zmysle Článku 12 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého „Ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie“².

Všetky školy a školské zariadenia zaradené do siete škôl a školských zariadení Slovenskej republiky musia venovať maximálnu pozornosť prevencii, čiže predchádzaniu diskriminácie a segregácie. Rovnako by mali byť pripravené segregáciu riešiť a odstraňovať ju v prípade, že je potvrdené riziko segregácie, pretože dôsledky, ktoré segregované vzdelávanie spôsobuje, sú často nezvratné³.

V rámci aktivít, ktoré synergicky prispievajú k podpore desegregácie škôl vydáva **Obec Čakanovce - ZŠ s VJM**. Smernica uplatňovania a monitoring dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní (Ďalej len „**Smernica**“ podľa Smernice zverejnených na stránke Ministerstva školstva SR“)⁴, ktoré sú ďalším krokom k dodržiavaniu zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní podľa školského zákona⁵. **Smernica** definuje základné etické, ľudskoprávne, organizačné a manažérske princípy a pravidlá správania a konania škôl a všetkých aktérov výchovno-vzdelávacieho procesu súvisiace s identifikáciou, prevenciou a odstraňovaním segregácie v školskom prostredí.⁶ Uplatňovanie Smernice prispieva k dodržiavaniu princípov demokracie v školách a školských zariadeniach. Smernica je rozpracovaním a realizáciou praktickej časti Metodickéj príručky desegregácie vo výchove a vzdelávaní (ďalej len „Metodická príručka“)⁷, ktorá obsahuje odporúčania a postupy pre jednotlivých aktérov vzdelávania, ktoré pomáhajú predchádzať segregácii a odstraňovať ju.

Vypracovanie a uplatňovanie Smernice dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní posilňuje záväzok dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní, ktorý stanovuje § 2 písm. ai) a aj) školského zákona (zákona č. 245/2008 Z. z.)⁸. Vyplýva tiež z cieľov Smernice obnovy a odolnosti SR, ktorého prijatím v roku 2021 sa Slovenská republika zaviazala, že do konca roka 2025 bude „100 % škôl uplatňovať desegregačné štandardy“⁹. Podmienka uplatňovania Smernice vo všetkých školách automaticky neznamená predpoklad, že k segregácii vo všetkých školách na Slovensku dochádza.

Právna záväznosť Smernice dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní vyplýva z § 145 ods. 1 zákona č. 245/2008 Z. z. (školský zákon): “Práva ustanovené týmto (pozn. školským) zákonom sa zaručujú rovnako každému uchádzačovi, dieťaťu, žiakovi a poslucháčovi v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania vo vzdelaní ustanovenou osobitným predpisom¹⁰. Škola alebo školské zariadenie pri dodržiavaní zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní postupuje podľa Metodík, ktoré vydáva a na svojom webovom sídle zverejňuje ministerstvo školstva. Tieto štandardy sú záväzné pre vypracovanie školského poriadku.“

Obec Čakanovce – ZŠ s VJM

1 Zákon č. 365/2004 Z. z o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou

2 Čl. 12 ods. 1 a ods. 2 Ústavy SR

3 Podrobné vysvetlenie pojmu segregácia a konkrétne dôsledky, ktoré spôsobuje sa nachádzajú v Metodickej príručke desegregácie vo výchove a vzdelávaní, ktorú MŠVVaM SR vydalo v decembri 2023.

4 Zverejnené na webovom sídle ministerstva školstva v časti Štandardy dodržiavania zákazu segregácie

5 § 2 písm. ai) školského zákona – definícia dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní. Do 31.12.2024 je v platnosti definícia podľa § 2 písm. ah) Zákona č. 245/2008 Z. z.

6 Pri ich uplatňovaní vo vzťahu k jednotlivým chráneným dôvodom je smerodajné usmernenie z Manuálu a monitoring uplatňovania Smernicou dodržiavania zákazu segregácie ktoré poskytujú praktické informácie a postupy k uplatňovaniu Smernicou v zmysle školského zákona.

7 Metodická príručka desegregácie vo výchove a vzdelávaní (MŠVVaŠ SR, 2023)

8 Do 31.12.2024 je v platnosti definícia podľa § 2 písm. ah) a ai) zákona 245/2008 Z. z.

9 Smernica obnovy a odolnosti Slovenskej republiky, Komponent 6, Reforma 5 (Úrad vlády SR, 2021)

10 Zákon č. 365/2004 Z. z o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou

MANUÁL NA UPLATŇOVANIE SMERNICAU DODRŽIAVANIA ZÁKAZU SEGREGÁCIE VO VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ

GMR Žiar nad Hronom je povinné v súlade s § 145 ods. 1 zákona č. 245/2008 Z. z. pri dodržiavaní zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní postupovať podľa Smernice, ktorý vydáva a na svojom webovom sídle zverejňuje GMK Žiar nad Hronom. Tento Smernica dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní zaväzujú riaditeľov škôl, školských zariadení a každého pedagogického zamestnanca, odborného zamestnanca a ďalšieho zamestnanca školy a školského zariadenia k dodržiavaniu stanovených pravidiel, princípov a postupov, ktorých cieľom je podporiť vytvorenie inkluzívneho prostredia na školách a v školských zariadeniach, v ktorom sa každý žiak a poslucháč bude cítiť prijatý. Podľa Stratégie inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní sa inkluzívne vzdelávanie zameriava na plné a účinné zapojenie, prístupnosť, účasť a výsledky všetkých detí, žiakov a študentov. Inklúzia znamená aj prístup a postup k vysoko kvalitnému formálnemu a neformálnemu vzdelávaniu bez diskriminácie. Tento prístup zahŕňa poskytnutie podpory, vykonanie primeraných úprav a včasných zásahov v takej miere, aby všetky deti, žiaci a študenti dokázali naplniť svoj potenciál. Je zameraný na „celú osobu“ a má za cieľ ukončiť segregáciu vo vzdelávaní zaistením inkluzívnej triednej výučby v prístupných vzdelávacích inštitúciách s primeranou podporou¹¹.

Predpokladom k uplatňovaniu Smernice dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní je škola ktorá prijme zákonnú povinnosť postupovať podľa neho pri dodržiavaní zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní.

Uplatňovanie Smernice dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní pre školy a školské zariadenia v zmysle školského zákona znamená zavedenie a dodržiavanie pravidiel, princípov a postupov na predchádzanie segregácie, identifikáciu rizika segregácie a nápravu segregáčného konania, pokiaľ bolo indikované na základe kontroly.

Zavedenie štandardov zo Smernice:

- Zverejnenie aktualizovanej verzie schváleného školského poriadku školy na verejne prístupnom mieste do 3 mesiacov od 1. decembra 2024 alebo od aktualizácie Smernice ministerstvom školstva.
- Oboznámenie s jeho obsahom preukázateľným spôsobom zamestnancov a žiakov a informovanie o jeho vydaní a obsahu zákonných zástupcov žiakov¹².

Identifikácia rizika segregácie:

- škola využije na identifikáciu uplatňovania Smernice postup uvedený v kapitole 3 „Nástroj na sebahodnotenie školy“ metodického materiálu Spolu v jednej lavici¹³.
- GMR Žiar nad Hronom identifikuje riziko segregácie prostredníctvom monitoringu rizika segregácie.

11 Stratégia inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní (MŠVVaŠ SR, 2021)

12 Podľa §153 ods. 3 zákona č. 245/2003 Z. z.

13 Kapitola 3 Nástroj na sebahodnotenie školy, str. 32 In Spolu v jednej lavici (MŠVVaŠ SR, 2021)

Obec Čakanovce – ZŠ s VJM

Dodržiavanie Smernice štandardov:

- Vypracovanie Smernice uplatňovania štandardov dodržiavania zákazu segregácie (ďalej len „Smernica“) do konca septembra 2025, ktorého štruktúra je uvedená v Prílohe č. 2.

- Postup podľa znenia jednotlivých štandardov a vypracovanej Smernice v zmysle odporúčaní v Časti B „Praktická časť“ Metodickéj príručky desegregácie vo výchove a vzdelávaní znamená:

- a) realizáciu preventívnych opatrení na znižovanie vzniku rizika segregačných situácií;
- b) realizáciu opatrení na odstránenie situácií s potenciálom segregácie identifikovaných v Smernici a nápravu zistených nedostatkov.

Kontrola uplatňovania Smernice:

- Kontrola uplatňovania Smernice a štandardov prostredníctvom kontrolnej činnosti riaditeľa školy je indikovaná na základe Monitoringu rizika segregácie. V prípade identifikácie rizika segregácie, riaditeľ školy postupuje podľa platnej legislatívy a v škole zavedie opatrenia, napr. povinnosť vypracovať Smernica odstránenia segregácie. Postupuje pritom aj podľa odporúčaní z Časti B „Praktická časť“ Metodickéj príručky desegregácie vo výchove a vzdelávaní. Podrobnejší popis monitoringu uplatňovania Smernice je v ďalšej časti tohto dokumentu.

Náprava konania:

- Návrhy riešení predchádzania a odstraňovania segregácie vo výchove a vzdelávaní sa týkajú zmien postojov a hodnotového nastavenia všetkých aktérov výchovno-vzdelávacieho procesu¹⁴ a príčin a problémov podľa stanovenej typológie situácií s rizikom segregácie vo výchove a vzdelávaní, v ktorých sa segregácia môže prejavovať v špecifických podmienkach SR. Sú uvedené v Metodickéj príručke desegregácie vo výchove a vzdelávaní.
- Prehľad rôznych dostupných metodických materiálov ministerstva školstva, vzdelávacích aktivít a podujatí, webových stránok, užitočných kontaktov a iných podporných materiálov MŠVVaM SR zverejňuje a pravidelne aktualizuje na webovom sídle ministerstva školstva v časti Desegregácia:
www.minedu.sk/desegregacia.

Pre GMR Žiar nad Hronom slúži uplatňovanie Smernice ako preventívne opatrenie na identifikáciu potenciálnych rizík segregácie a vytvára predpoklad pripravenosti konať smerom k odstráneniu potenciálnej segregácie, ak k nej dôjde. Pri prevencii segregácie školy a školské zariadenia uplatňujú Štandardy predovšetkým prostredníctvom vykonávania preventívnych opatrení na zníženie rizika segregácie. Tieto opatrenia sú načrtnuté v Metodickéj príručke desegregácie vo výchove a vzdelávaní¹⁶.

13 Kapitola 3 Nástroj na sebahodnotenie školy, str. 32 In Spolu v jednej lavici (MŠVVaŠ SR, 2021)

14 Aktéri vzdelávania = všetky subjekty, ktoré vykonávajú správu v školstve podľa § 2 zákona č. 596/2003 Z. z.

15 Metodická príručka desegregácie vo výchove a vzdelávaní (MŠVVaŠ SR, 2023)

16 Metodická príručka desegregácie vo výchove a vzdelávaní (MŠVVaŠ SR, 2023)

Východiská k uplatňovaniu Smernice dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní

V znení samotnej Smernice a štandardov je uvedené, že základným predpokladom realizácie procesu odstraňovania segregácie a prevencie jej vzniku je zásadný posun v oblasti postojového a hodnotového nastavenia. Preto je osobitná časť v Metodickej príručke desegregácie vo výchove a vzdelávaní venovaná dôležitosti zmeny postojov rôznych aktérov vzdelávacieho procesu: štátu a politických elít, zriaďovateľov a riaditeľov škôl, pedagogických, odborných a ďalších zamestnancov škôl a školských zariadení a rodičov/zákonných zástupcov tak detí z minoritných komunít ako aj z majority¹⁷.

Východiskom k nastaveniu postojov všetkých aktérov výchovno-vzdelávacieho procesu k desegregácii je Metodická príručka desegregácie vo výchove a vzdelávaní¹⁸, ktorej Časť A obsahuje vysvetlenie definície segregácie vo výchove a vzdelávaní. Je napísaná „heuristickou metódou“, aby čitateľ spolu s autormi postupne sám nadobudol plné pochopenie problematiky segregácie a jej dôsledkov.

Stratégia inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní považuje „formovanie a utváranie postojov, vzťahov a rovnakých práv všetkých ľudí za jednu z rozhodujúcich oblastí naplnenia cieľov inkluzívneho vzdelávania. Inklúzia predstavuje snahu umožniť komunitám, systémom a štruktúram bojovať proti diskriminácii vrátane škodlivých stereotypov, uznať rozmanitosť, podporiť účasť a prekonať prekážky vzdelávania a zapájania sa všetkých osôb, a to so zameraním na blaho a úspešnosť detí a žiakov so zdravotným postihnutím, zo sociálne znevýhodneného prostredia, s jazykovou odlišnosťou, nadaním a talentom. Na rozvoj potenciálu každého žiaka je potreba podpory dieťaťa, žiaka a študenta v ich individuálnej vzdelávacej ceste, ale aj podpora ich otvorenosti a pozitívnych postojov k druhým. Aby pedagógovia boli dobrými sprievodcami žiakov v rozvoji ich potenciálu, je nutné aby sami boli otvorení odlišnosti a dokázali vhodne personalizovať vyučovací proces.“¹⁹

Upravené ciele a obsah vzdelávacích oblastí a vyučovacích predmetov pilotného overovania upravených Rámcových učebných plánov a vzdelávacích postupov vymedzujú povinný obsah výchovy a vzdelávania v základných školách, pričom v rámci komplexných cieľov vzdelávacej oblasti Človek a hodnoty je definované: „Žiaci sa naučia kriticky myslieť, argumentovať a prehodnocovať, kultívovane diskutovať, rešpektovať názory a cítenie iných ľudí, základné princípy demokracie, ľudské práva, iné náboženstvá, národy, národnosti, etnické skupiny.“²⁰

17 Časť B2.2.1 Metodickej príručky desegregácie vo výchove a vzdelávaní - Problémy, príčiny a návrhy riešení platné všeobecne pre všetky situácie (MŠVVaŠ SR, 2023)

18 Viac v Časti A Metodickej príručky desegregácie vo výchove a vzdelávaní (MŠVVaŠ SR, 2023)

19 Stratégia inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní (MŠVVaŠ SR, 2021)

20 Človek a hodnoty – upravené ciele a obsah vzdelávacích oblastí a vyučovacích predmetov (ŠPÚ, 2020)

Obec Čakanovce – ZŠ s VJM

Ďalšie odporúčania k uplatňovaniu Smernice uvádzame z medzinárodných dokumentov:

Charta Rady Európy o vzdelávaní k demokratickému občianstvu a ľudským právam²¹ (ďalej len „Charta“), predstavuje odporúčania a princípy, ktoré podporujú vzdelávanie k demokratickému občianstvu a ľudským právam v členských štátoch. Slovensko sa, ako člen Rady Európy, zaväzuje v rámci svojich národných politík a vzdelávacích systémov zohľadniť zásady a ciele Charty, a tak prispievať k rozvoju demokratických hodnôt, občianskej angažovanosti a rešpektu k ľudským právam. Charta ukazuje, ako preniesť hodnoty demokracie do praxe:

- Vyučovanie a vzdelávacia prax sa riadia demokratickými a ľudskoprávnymi hodnotami a zásadami. Obzvlášť vedenie vzdelávacích inštitúcií, vrátane škôl, má reflektovať a presadzovať hodnoty ľudských práv a podporovať zapojenie a aktívnu účasť učiacich sa, pedagogických zamestnancov, odborných zamestnancov, ďalších zamestnancov a ďalších zainteresovaných osôb, vrátane rodičov.
- Aspekty demokratického občianstva a ľudských práv by sa mali uplatňovať vo všetkých predmetoch. Zásadne dôležitým prvkom každého vzdelávania je presadzovanie sociálnej súdržnosti a medzikultúrneho dialógu a oceňovanie rôznorodosti a rovnosti vrátane rodovej rovnosti; za týmto účelom je zásadne dôležité rozvíjať vedomosti a sociálne zručnosti a porozumenie, ktoré obmedzujú konflikty, posilňujú uvedomenie a pochopenie rozdielov medzi náboženskými a etnickými skupinami, budujú vzájomný rešpekt k ľudskej dôstojnosti a spoločným hodnotám, podnecujú dialóg a presadzujú nenásilie pri riešení problémov a sporov.
- Vo všetkých oblastiach vzdelávania je potrebné presadzovať postoje a vyučovacie metódy, ktorých cieľom je učiť sa spoločne žiť v demokratickej a kultúrne rozmanitej spoločnosti a umožňovať učiacim sa získavať vedomosti a schopnosti potrebné na presadzovanie sociálnej súdržnosti, ocenenie rozmanitosti, rovnosti a uvedomovanie si rozdielov, najmä medzi jednotlivými náboženskými a etnickými skupinami spôsobom so vzájomným rešpektom k právam jednotlivých strán a proti všetkým formám diskriminácie a násilia.

Všeobecná deklarácia ľudských práv²² a Dohovor UNESCO o odstránení diskriminácie vo vzdelávaní²³ podporujú ochranu a napĺňanie ľudských práv, najmä v oblasti vzdelávania, pričom Dohovor UNESCO prináša aj právne záväzné opatrenia pre štáty, ktoré ho ratifikovali²⁴. Odporúčajú, aby vzdelanie smerovalo k plnému rozvoju ľudskej osobnosti a k posilneniu úcty k ľudským právam a základným slobodám. Tiež, aby napomáhalo k vzájomnému porozumeniu, znášanlivosti a priateľstvu medzi všetkými národmi a všetkými rasovými i náboženskými skupinami (Článok 26 Všeobecnej deklarácie ľudských práv a Článok 5 Dohovoru UNESCO o odstránení diskriminácie vo vzdelávaní).

21 Charta Rady Európy o vzdelávaní k demokratickému občianstvu a ľudským právam (Rada Európy, 2010) bola schválená odporúčaním Výboru ministrov č. 7 z roku 2010, Recommendation CM/Rec (2010)

22 Všeobecná deklarácia ľudských práv (OSN, 1948)

Ďalšie informácie

Vzhľadom na prierezovosť a dôležitosť Smernice GMR Žiar nad Hronom zakomponuje ich znenie aj do Etického kódexu pre pedagogických zamestnancov, odborných zamestnancov a ďalších zamestnancov škôl k jeho najbližšej aktualizácii. Vzorový etický kódex podľa § 5 zákona č. 138/2019 Z. z. vydáva a zverejňuje MŠVVaM SR na svojom webovom sídle, pričom zamestnávateľovi sa vytvára možnosť na rozpracovanie etického kódexu do pracovného poriadku. Aktualizované znenie dokumentu je dostupné na webovej stránke.

Smernica uplatňovania štandardov dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní

Vypracovaním štandardov škola preukazuje dodržiavanie Smernice zákazu segregácie podľa školského zákona. Je užitočným nástrojom pre všetkých aktérov vzdelávania:

- Smernica môže škole a školskému zariadeniu pomôcť vytvoriť podmienky, v ktorých sa každý žiak cíti podporovaný a má prístup k rovnakým vzdelávacím príležitostiam. To povedie k zlepšeniu ich akademických aj osobnostných výsledkov.
- Jasne definované kroky a opatrenia s určením časového rámca a konkrétnych zodpovedností uľahčia pedagogickým a odborným zamestnancom prácu s rozmanitými skupinami žiakov a znížia ich záťaž pri riešení problémov v triede.
- Smernica ukáže rodičom a zákonným zástupcom, že škola pracuje na konkrétnych opatreniach pre rovnaké šance pre všetky deti. Transparentnosť a výsledky posilnia dôveru rodičov v školu.
- Smernica ukáže, že škola aktívne rieši riziko segregácie a plní štandardy ministerstva, čím sa pripravuje na prípadné kontroly alebo externé hodnotenia.
- Riešenie problému segregácie vytvorí prostredie, kde sa všetci žiaci cítia prijatí a podporovaní, čo pozitívne ovplyvní klímu školy a zníži konflikty.
- Vypracovanie Smernice je v súlade s kurikulárnou reformou a príležitosťou na zavedenie nových, moderných a efektívnych prístupov do vzdelávacieho procesu, ktoré môžu škole priniesť pozitívne hodnotenie aj z externého prostredia.
- Smernica nastavuje procesy, ktoré pomôžu škole predchádzať podobným rizikám aj v budúcnosti.

V prípade akýchkoľvek otázok k uplatňovaniu Smernice dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní je možné obrátiť sa na GMR Žiar nad Hronom

23 Convention against Discrimination in Education (UNESCO, 1960). Neoficiálny slovenský preklad in Právo na vzdelanie a jeho kľúčové aspekty (D. Horná a K. Petőcz, 2015)

24 SR ratifikovala UNESCO Dohovor o odstránení diskriminácie vo vzdelávaní 31. marca 1993. Zaviazala sa tým zabezpečiť rovnosť vo vzdelávaní a predchádzať akýmkoľvek formám diskriminácie na základe rasy, náboženstva, pohlavia alebo sociálneho postavenia vo vzdelávacích inštitúciách. (UNESCO, Conventions ratified)

MONITORING UPLATŇOVANIA SMERNICAU DODRŽIAVANIA ZÁKAZU SEGREGÁCIE VO VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ

Predchádzanie a odstraňovanie prvkov segregácie vo vzdelávacom systéme na Slovensku má synergicky s ďalšími opatreniami za cieľ prispieť k zníženiu podielu žiakov, ktorí nedosahujú základnú úroveň zručností, zníženiu socioekonomického vplyvu na vzdelávacie výsledky žiakov a k podpore rovnosti príležitostí vo vzdelávaní. Spôsobom napĺňania tohto cieľa je aj zavedenie Smernice dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní.

MŠVVaM SR realizuje od školského roka 2024/2025 monitoring rizika segregácie, ktorý spolu s Monitoringom uplatňovania Smernice dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní tvorí systém monitorovania procesu desegregácie na Slovensku a odráža realizáciu všetkých opatrení, ktoré ministerstvo školstva realizuje na podporu odstraňovania segregácie vo výchovno-vzdelávacom procese²⁶.

MŠVVaM SR považuje za dôležité poznamenať, že v tomto systéme monitorovania procesu desegregácie skúmame len prostredie škôl a školských zariadení a to, že v niektorom z nich bude identifikované, prípadne aj potvrdené riziko segregácie vyplývajúce napríklad z vysokého podielu detí a žiakov patriacich k marginalizovaným rómskym komunitám, neznamená, že segregačne koná tá konkrétna škola alebo školské zariadenie. Segregácia môže byť výsledkom konania zriaďovateľa (napr. nariadením o organizácii vyučovania, určením školského obvodu v rámci obce alebo uzavretím dohody o spoločnom školskom obvode medzi viacerými obcami, ktorý je diskriminačný atď.) alebo inej školy, ktorá odmietne prijať niektorých žiakov. Je nevyhnutné analyzovať situáciu komplexne, k čomu dáva návod Metodická príručka desegregácie vo výchove a vzdelávaní²⁷.

Monitoring rizika segregácie

Monitoring rizika segregácie reaguje na zavedenie definície segregácie vo výchove a vzdelávaní a realizuje ho Inštitút vzdelávacej politiky Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže. Spočíva v podrobnej analýze administratívnych dát, pričom sa zameriava na súbor ukazovateľov, parametrov a varovných signálov, ktoré odrážajú charakteristiky rôznych typov situácií segregácie na Slovensku. Týmto spôsobom je možné identifikovať príznaky a riziko segregácie v konkrétnych školách a tiež medziročné zmeny jednotlivých sledovaných parametrov. MŠVVaM SR každoročne k septembru daného školského roka vypracováva priebežnú monitorovaciu správu za školský rok. Cieľom je pravidelné monitorovanie vývoja rizika segregácie na systémovej úrovni. Výsledky monitorovania budú ministerstvu školstva slúžiť aj ako východisko pri ďalšom nastavovaní a vyhodnocovaní desegregačných a

26 Aktuálne realizované kroky MŠVVaM SR na podporu desegregácie sú prehľadne dostupné na webovom sídle ministerstva.

27 Metodická príručka desegregácie vo výchove a vzdelávaní (MŠVVaŠ SR, 2023).

Obec Čakanovce – ZŠ s VJM

inkluzívnych politík, pri nastavovaní cieľov a politík v budúcnosti a k vytvoreniu systému cielenej podpory a pomoci rizikovým školám a lokalitám. Závery z monitoringu MŠVVaM SR predkladá Štátnej školskej inšpekcii, ktorá ich využíva pri plánovaní inšpekčnej činnosti aj v rámci Monitoringu uplatňovania Smernice dodržiavania zákazu segregácie. Metodika monitoringu rizika segregácie a publikované monitorovacie správy sú dostupné na webovom sídle ministerstva školstva v časti Monitoring rizika segregácie²⁸.

Monitoring uplatňovania Smernice dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní

V niektorých prípadoch si proces desegregácie vyžaduje systematickú prácu trvajúcu podľa špecifických príčin a problémov jednotlivých lokalít, škôl a školských zariadení rôzne dlhé obdobie. Slovenská republika prijala v rámci Smernice obnovy a odolnosti záväzok splniť cieľ, že 100% škôl bude do konca roka 2025 uplatňovať desegregačné štandardy. Vzhľadom na povahu desegregácie, ktorá je súčasťou komplexného procesu inklúzie, tento cieľ neznamena, že do konca roka 2025 sa má dosiahnuť finálny stav, alebo že ideálne finálny stav je možné dosiahnuť a to ani v prípadoch, keď je segregácia preukázaná. Znamená to však záväzok podniknúť aktívne kroky popísané vyššie, smerujúce k prevencii a odstraňovaniu nedostatkov v prípade, ak je riziko segregácie alebo segregáčna situácia preukázaná.

Monitoring uplatňovania Smernice zahŕňa:

1. Kontrolu zapracovania Smernice a štandardov do školského poriadku podľa Manuálu na uplatnenie Smernice dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní a jeho vydanie a zverejnenie na verejne prístupnom mieste podľa § 153 školského zákona (zákona č 245/2008 Z. z.). Túto kontrolu zabezpečujú Regionálne úrady školskej správy.
2. Inšpekčnú a kontrolnú činnosť Štátnej školskej inšpekcie. Štátna školská inšpekcia vykonáva monitoring inkluzívnosti prostredia. Vstupom doň sú aj výsledky monitoringu rizika segregácie, ktoré Štátna školská inšpekcia pri svojej inšpekčnej činnosti prepája aj s ďalšími podnetmi a vlastnými internými kritériami (periodický Smernica, regionálne rozloženie, iné inšpekcie a pod.). Ide o kontrolu dodržiavania Smernice priamo v škole a školskom zariadení. Štátna školská inšpekcia postupuje v prípade identifikácie rizika segregácie podľa platnej legislatívy, a škole a školskému zariadeniu uloží opatrenia v zmysle Článku 3 Štatútu Štátnej školskej inšpekcie²⁹ a Piatej časti zákona o štátnej správe v školstve a školskej samospráve (Zákon č. 596/2003 Z. z.). Postupuje pritom podľa odporúčaní v Časti B „Praktická časť“ Metodickéj príručky desegregácie vo výchove a vzdelávaní³⁰.
3. Následnú kontrolu plnenia opatrení uložených Štátnou školskou inšpekciov a stav odstránenia nedostatkov zistených pri inšpekciách.

28 Dokumenty monitoringu rizika segregácie vo výchove a vzdelávaní sú dostupné na webovom sídle ministerstva školstva.

29 Štatút Štátnej školskej inšpekcie - konsolidované znenie

30 Možností opatrení Štátnej školskej inšpekcie po vykonaní kontrolnej a inšpekčnej činnosti sú prehľadne zhrnuté v dokumente Opatrenia a sankcie Štátnej školskej inšpekcie, ktorý je dostupný na webovom sídle inšpekcie.

Príloha

č. 1

k školskému poriadku

Základnej školy s vyučovacím jazykom maďarským

**ŠTANDARDY DORŽIAVANIA ZÁKAZU SEGREGÁCIE VO VÝCHOVE
A VZDELÁVANÍ**

Článok 1

Všeobecná časť

Pri dodržiavaní zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní škola postupuje podľa štandard dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní (ďalej len „Štandardy“), ktoré vydáva MŠVVaM SR a ich znenie je súčasťou prílohy školského poriadku.

Štandardy sú základné pravidlá, princípy a postupy predchádzania a eliminácie segregácie vo výchove a vzdelávaní. Ich uplatňovanie prispieva k dodržiavaniu princíпов výchovy a vzdelávania podľa školského zákona v školách a školských zariadeniach. Vychádzajú z ustanovení Dohovoru o právach dieťaťa:

Článok 2 ods. 1: Zabezpečiť práva ustanovené týmto Dohovorom každému dieťaťu nachádzajúcemu sa pod ich jurisdikciou bez akejkoľvek diskriminácie podľa rasy, farby pleti, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, národnostného, etnického alebo sociálneho pôvodu, majetku, telesnej alebo duševnej nespôsobilosti, rodu a iného postavenia dieťaťa alebo jeho rodičov alebo zákonných zástupcov.

Článok 2 ods. 2: Urobiť potrebné opatrenia na to, aby bolo dieťa chránené pred všetkými formami diskriminácie alebo trestania, ktoré vyplývajú z postavenia, činnosti, vyjadrených názorov alebo presvedčenia jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo členov rodiny.

Článok 3 ods. 1: Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.

Článok 29 ods. 1: Výchova a vzdelávanie dieťaťa má smerovať k:

- a) rozvoju osobnosti dieťaťa, jeho jedinečných daností a duševných a fyzických schopností v ich najvyššej možnej miere;
- b) rozvíjaniu úcty k ľudským právam a základným slobodám a k zásadám zakotveným v Charte Organizácie Spojených národov;
- c) rozvíjaniu úcty k rodičom, k vlastnej kultúrnej, jazykovej a hodnotovej identite a k hodnotám krajiny, v ktorej dieťa žije i k hodnotám krajiny svojho pôvodu a k iným kultúram
- d) príprave dieťaťa na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti v duchu porozumenia, mieru, znášanlivosti, rovnosti pohlaví a priateľstva medzi všetkými národmi, etnickými, národnostnými a náboženskými skupinami a osobami domorodého pôvodu;
- e) rozvíjaniu úcty k prírodnému prostrediu.”³¹

Štandardy dodržiavania zákazu segregácie sú rozpracovaním a realizáciou praktickej časti Metodickéj príručky desegregácie vo výchove a vzdelávaní³².

31 Dohovor o právach dieťaťa (OSN, 1989) In Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 104/1991 Z. z.

32 Metodická príručka desegregácie vo výchove a vzdelávaní (MŠVVaŠ SR, 2023)

Obec Čakanovce – ZŠ s VJM

Štandardy v prepojení na metodickú príručku napomáhajú naplneniu princípu „zákazu všetkých foriem diskriminácie a obzvlášť segregácie“³³.

Segregáciu vo výchove a vzdelávaní definuje školský zákon nasledovne: „konanie alebo opomenutie konania, ktoré je v rozpore so zásadou rovnakého zaobchádzania podľa osobitného predpisu^{2a}) a v dôsledku ktorého dochádza alebo by mohlo dôjsť k priestorovému, organizačnému alebo sociálnemu vylúčeniu skupiny detí a žiakov alebo účastníkov výchovy a vzdelávania alebo k ich oddelenému vzdelávaniu okrem vzdelávania poskytovaného v súlade s medzinárodnou zmluvou, ktorou je Slovenská republika viazaná^{2b}) pri uplatňovaní práv národnostných menšín na výchovu a vzdelanie v jazyku príslušnej národnostnej menšiny a pri vytváraní podmienok na vzdelávanie detí so zdravotným znevýhodnením alebo nadaním a žiakov so zdravotným znevýhodnením alebo s nadaním so zohľadnením ich vôle a záujmov a vôle a záujmov ich zákonných zástupcov, ak je účasť na takom vzdelávaní voliteľná a zodpovedá úprave podmienok výchovy a vzdelávania podľa tohto zákona, osobitne pre výchovu a vzdelávanie na rovnakom stupni vzdelania.“³⁴

Štandardy dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní sa týkajú všetkých oblastí, ktoré upravuje školský poriadok podľa školského zákona (Zákon č. 245/2008 Z. z., § 153 ods. 1):

- výkon práv a povinností žiakov a ich zákonných zástupcov v škole, pravidlá vzájomných vzťahov a vzťahov s pedagogickými zamestnancami a ďalšími zamestnancami školy,
- prevádzka a vnútorný režim školy,
- podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia detí a žiakov a ich ochrany pred sociálno-patologickými javmi, diskrimináciou alebo násilím,
- podmienky nakladania s majetkom, ktorý škola alebo školské zariadenie spravuje, ak tak rozhodne zriaďovateľ.

Štandardy dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní definujeme ako Štandardy postojov a hodnôt a Štandardy vyplývajúce z definície segregácie vo výchove a vzdelávaní.

Článok 2

Štandardy dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní

Štandardy postojov a hodnôt:

33, § 3 písm. f) zákona č. 245/2008 Z. z. (školský zákon)

34, § 2 písm. ai) zákona č. 245/2008 Z. z. (školský zákon) – účinnosť nadobúda 1. 1. 2025. Poznámky pod čiarou k odkazom 2a a 2b znejú: „2a) Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov. 2b) Dohovor proti diskriminácii vo vzdelávaní (Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 276/2024 Z. z.). Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 317/2010 Z. z.).“

Obec Čakanovce – ZŠ s VJM

A, Základným predpokladom pre úspešné zavedenie štandard, ktoré zabezpečia proces prevencie, či odstraňovania segregácie vo výchove a vzdelávaní je zásadný posun v oblasti postojového a hodnotového nastavenia, kultivácie verejného diskurzu a medziľudských vzťahov všetkých aktérov vzdelávania, ktorí prichádzajú na pôde škôl do kontaktu so žiakmi a poslucháčmi.

B, Spoločnosť 21. storočia potrebuje občanov, ktorí majú také hodnoty, postoje, schopnosti, poznanie a kritické myslenie, aby mohli fungovať ako demokratickí a interkultúrne zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov. 2b) Dohovor proti diskriminácii vo vzdelávaní (Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 276/2024 Z. z.). Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 317/2010 Z. z.).“ kompetentní občania. Postojové a hodnotové štandardy sú definované na základe kľúčových ukazovateľov (deskriptorov), ktoré boli vytvorené Radou Európy v dokumente Referenčný rámec kompetencií pre demokratickú kultúru³⁵. Deskriptory sú popisy a vysvetlenia týkajúce sa konkrétneho žiadúceho správania všetkých aktérov vo vzdelávaní:

- Zaobchádzať so všetkými ľuďmi bez rozdielu s rešpektom,
- Vyjadrovať úctu všetkým bez rozdielu a vnímať rozmanitosť ako príležitosť a prínos pre školu pri príprave a realizovaní aktivít výchovno-vzdelávacieho procesu.
- Vyjadrovať druhým ľuďom uznanie ako rovnocenným ľudským bytostiam.
- Rešpektovať ľudí rôzneho vierovyznania.
- Rešpektovať ľudí, ktorí majú odlišné politické názory.
- Prejavovať záujem spoznať presvedčenia, hodnoty, tradície a pohľady druhých ľudí na svet.
- Dávať priestor druhým ľuďom na vyjadrenie sa.
- Preukázať prebratie zodpovednosti za svoje skutky.
- Ospravedlniť sa, pokiaľ niekomu ublížim.
- Vyjadrovať vôľu a záujem spolupracovať a pracovať s druhými ľuďmi na presadzovaní spoločných záujmov.

Štandardy vyplývajúce z definície segregácie vo výchove a vzdelávaní:

- Škola a školské zariadenie pri uplatňovaní štandard dodržiavania zákazu segregácie vypracuje Smernicu uplatňovania štandard dodržiavania zákazu segregácie vo výchove a vzdelávaní a využíva Metodickú príručku desegregácie vo výchove a vzdelávaní vydanú Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR³⁶.

35 Referenčný rámec kompetencií pre demokratickú kultúru bol vytvorený v roku 2018 Radou Európy, ktorej členským štátom je od roku 1993 aj SR. Pre SR má status odporúčania pri vytváraní vzdelávacích stratégií a metódik na podporu demokratickej kultúry, ľudských práv a sociálnych kompetencií.

36 Metodická príručka desegregácie vo výchove a vzdelávaní (MŠVVaŠ SR, 2023)

Obec Čakanovce – ZŠ s VJM

a) Štandardy priestorovej desegregácie:

- Do všetkých priestorov školy alebo školského zariadenia, určených pre žiakov alebo poslucháčov, je umožnený rovný (nediskriminačný) prístup všetkým žiakom a poslucháčom. Škola alebo školské zariadenie nemá priestory a budovy vyhradené pre jednotlivé skupiny žiakov vytvorené za účelom ich vylúčovania alebo neprípustného oddeľovania na základe ktoréhokoľvek chráneného dôvodu uvedeného v antidiskriminačnom zákone³⁷.
- Škola alebo školské zariadenie v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu využíva priestory, ktoré spĺňajú normy stanovené regionálnymi úradmi verejného zdravotníctva, pričom výchovno-vzdelávací proces žiadnej zo skupín neprebíha v priestoroch, ktorých kvalita je výrazne rozdielna oproti iným priestorom.
- Ak má škola alebo školské zariadenie v jednotlivých vekových kohortách zastúpenie žiakov rôzneho etnického, národného alebo sociálneho pôvodu, farby pleti alebo iného chráneného dôvodu podľa antidiskriminačného zákona, má vytvorené triedy, v ktorých je vyvážené zastúpenie žiakov alebo poslucháčov týchto skupín.

b) Štandardy organizačnej desegregácie:

- Škola alebo školské zariadenie má nastavenú organizáciu školského vyučovania a denný program tak, aby nedochádzalo k vylúčovaniu a neprípustnému oddeľovaniu niektorej skupiny žiakov a poslucháčov³⁸.
- Všetky skupiny žiakov školy a školského zariadenia majú stanovené rovnaké vzdelávacie štandardy, na základe ktorých pedagogickí zamestnanci, odborní zamestnanci a ďalší zamestnanci vytvárajú učebné osnovy školského vzdelávacieho programu. Úpravy je možné realizovať len u žiakov, ktorým to určuje individuálny vzdelávací program³⁹, individuálny učebný Smernica⁴⁰ alebo poskytnuté podporné opatrenia⁴¹.

Škola alebo školské zariadenie je povinné využiť všetky dostupné prostriedky, nástroje a metódy, aby umožnila prístup ku vzdelávaniu v maximálnej miere všetkým skupinám žiakov aj v prípade krízových udalostí v škole⁴². Po ukončení krízovej udalosti je škola povinná realizovať príslušné podporné opatrenia na kompenzáciu prípadných výpadkov vo výchove a vzdelávaní, ktoré nemohli byť v maximálnej miere riešené počas krízovej situácie.

37 Chránené dôvody podľa antidiskriminačného zákona sú charakteristiky ľudí, úzko spojené s ich dôstojnosťou a identitou, ktoré nesmú byť zneužitú pre neprípustné rozdielne zaobchádzanie s nimi. Sú to: „pohlavie, náboženské vyznanie alebo viera, rasa, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotné postihnutie, vek, sexuálna orientácia, manželský stav a rodinný stav, farba pleti, jazyk, politické alebo iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, majetok, rod alebo iné postavenie alebo dôvod oznámenia kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti“ § 2 ods. 1 zákona č. 365/2004 Z. z.

38 § 2 ods. 1 zákona č. 365/2004 Z. z. (antidiskriminačný zákon)

39 § 7a zákona č. 245/2008 Z. z. (školský zákon)

40 § 26 zákona č. 245/2008 Z. z. (školský zákon)

41 § 145a zákona č. 245/2008 Z. z. (školský zákon)

42 Podrobné informácie ku krízovým udalostiam na školách sú dostupné na webovom sídle ministerstva.

Obec Čakanovce – ZŠ s VJM

- Všetky skupiny žiakov a poslucháčov majú umožnený rovný prístup k materiálno-technickému vybaveniu, učebným materiálom a iným vzdelávacím pomôckam výchovno-vzdelávacieho procesu prislúchajúcemu danému ročníku alebo stupňu vzdelávania.

c) Štandardy sociálnej desegregácie:

- Škola alebo školské zariadenie využíva potrebné a dostupné inkluzívne podporné opatrenia na podporu sociálneho začlenenia žiakov a poslucháčov a vytváranie pozitívnej podporujúcej sociálnej klímy v škole a školskom zariadení, ktorá prispieva k destigmatizácii a odstraňovaniu stereotypov a predsudkov.

- Škola alebo školské zariadenie organizuje a podporuje programy neformálneho vzdelávania a mimoškolské aktivity smerujúce k vytvoreniu priaznivej sociálnej klímy a interkultúrneho porozumenia v rámci školy alebo školského zariadenia, medzi žiakmi ako aj rodičmi.

- Škola alebo školské zariadenie prijíma, vzdeláva a vychováva všetky skupiny žiakov a poslucháčov podľa platných právnych predpisov bez vylučovania a neprípustného oddeľovania na základe akéhokoľvek chráneného dôvodu uvedeného v antidiskriminačnom zákone.

- V škole alebo školskom zariadení neexistujú procesy, postupy a usporiadania (ani na úrovni tried), ktoré vylučujú alebo neprípustne oddeľujú skupiny žiakov alebo poslucháčov na základe akéhokoľvek chráneného dôvodu uvedeného v antidiskriminačnom zákone.

- Škola alebo školské zariadenie umožňuje všetkým skupinám žiakov a poslucháčov, aby sa pre napĺňanie a rozvoj svojho potenciálu zapájali do aktivít a súťaží, ktoré sama organizuje, alebo sú škole a školskému zariadeniu sprostredkované, a aktívne ich k tomu motivuje a podporuje.

- Škola alebo školské zariadenie pri hodnotení žiakov alebo poslucháčov nekoná diskriminačne len na základe ich príslušnosti k niektorej sociálnej alebo etnickej skupine alebo iného chráneného dôvodu podľa antidiskriminačného zákona.